

Struinen

in de Amsterdamse Waterleidingduinen

nr. 98 | Herfst 2018

waternet

waterschap amstel gooi en vecht
gemeente amsterdam

**Bezoekerscentrum
De Oranjekom**
Eerste Leijweg 6
Tegenover Vogelenzangseweg 21
2114 BH, Vogelenzang
T 020-6087595
Open: dinsdag t/m zondag
10.00 – 17.00 uur

Toegang
U bent elke dag van harte welkom tussen
zonsopkomst en zonsondergang, ook buiten
de paden.
• Toegangskaart verplicht vanaf 18 jaar
• Geen toegang voor honden
• Geen toegang voor fietsen en andere voertuigen
• Kijk voor alle voorwaarden op awd.waternet.nl

‘Je bent hier zo dicht bij de natuur’

De natuur van de Waterleidingduinen gaf Mette van der Ven (57) herstelkracht na een zwaar auto-ongeluk. Drie jaar lang kon ze niet lopen. Nu wandelt ze weer bijna dagelijks in de duinen.

Vroeger woonde ze aan de Zandvoortselaan, pal tegenover de duinen. “Toch duurde het een jaar voordat ik er op avontuur ging”, vertelt Mette van der Ven. “Eenmaal binnen was ik verkocht. Ik wist niet wat ik zag! Het gebied is zo enorm uitgestrekt en ieder jaargetijde is anders. Als er sneeuw ligt, herken je de paden niet en waan je je in echte wildernis. Ik wandelde of sportte al snel tot wel zes keer per week in de duinen. Tot 2010, toen ik slachtoffer was van een frontale aanrijding. Na revalidatie zat ik thuis in een rolstoel. Lopen ging niet meer. Ik heb lichamelijke opvoeding gestudeerd en was

altijd fysiek actief. Het was een enorme klap dat ik nog nauwelijks iets kon. Pas drie jaar na het ongeluk was ik weer in de duinen, in een busje met de boswachter. Ik besepte direct hoezeer ik dit supermooie gebied miste. Je bent hier zo dicht bij de natuur. Er zijn, gaf mij extra kracht opnieuw te leren lopen. Ik word er emotioneel van als ik eraan terugdenk. Na tal van operaties, en veel doorzettingsvermogen, ging het lopen langzaam beter. Hardlopen gaat niet meer, maar wandelen op barefoot-schoenen, lukt prima. Ik ben nu weer bijna dagelijks in de duinen, waar ik beroepsmatig conditietraining geef. Mijn verhaal en mijn sterke geloof in het zelf herstellend vermogen van de mens, zet ik om in lezingen. Een studie voetreflexologie geeft diepgang aan het bedrijfje dat ik ben gestart.”

Volksverhuizing

Er ontstaat dit najaar nieuwe natuur op de plek waar de oude toevoersloot verdwijnt. Dat betekent ruimte voor sommige soorten en een verhuizing voor een enkeling. Zo'n volksverhuizing past prima bij de herfst waarin trekvogels komen en gaan en andere dieren zich voorzichtig verschuilen met oog op de winter.

Zandhagedis

Goed nieuws voor de zandhagedis. Die krijgt op de plek van de oude toevoersloot straks makkelijk aansluiting met soortgenoten die door de huidige waterbarrière nu nog niet bereikbaar zijn. De zandhagedis komt in Nederland voor op heideterreinen op hogere zandgronden, in het zuiden en midden van ons land en natuurlijk in de duinen ten noorden van Zeeland. Opvallend in het voorjaar zijn de groene flanken van de mannetjes. In het najaar kruipt de soort, met oog op de winter, in de grond.

Duinviooltjes

Ook het duinviooltje profiteert van de ingrepen rond de oude betonsloot. Er wordt duinplagsel

met zaden van elders aangevoerd. In rul zand en stuifkuiltjes krijgen kalkrijkminnende duinviooltjes een kans. Vanaf eind maart tot april bloeien de eerste exemplaren op zonnige plekken. Duinviooltjes zijn familie van onze 'tuinviooltjes'. Ze komen overal in het kustgebied voor en hebben een voorkeur voor zandgrond. De wortels zitten soms wel tot een meter diep.

Waterspreeuw

Begin november komt de waterspreeuw uit Scandinavië over. Daar is hij veelvuldig te zien rond bergstroompjes en beekjes. In de AWD is de waterspreeuw een bijzondere gast in de winter. Hij vindt zijn voedsel onder water. Daar zoekt hij larven van libelles en andere insecten. Er is een kans dat hij bij ons overwintert, maar als het erg koud wordt, trekt de waterspreeuw zuidwaarts. De waterspreeuw is wel gespot bij de huidige toevoersloot en de waterval. Ze moeten nu op zoek naar een vervangbare plek, maar die zijn er in de waterrijke duinen gelukkig genoeg.

Zandhagedis

Waterspreeuw

Basterdzandloopkever

Doet zijn naam eer aan. Verblijft graag in of nabij zandvlakten en heeft in duin- en zandverstuivingrijk Nederland al eeuwen een vaste verblijfplaats. De basterdzandloopkever (ook wel: bronzen zandloopkever) is een van de vijf soorten Nederlandse zandloopkevers. Wordt hooguit 1,5 tot 2 cm groot, maar schrikt er niet

voor terug insecten aan te vallen die groter zijn. Dit kleine roofdier jaagt op alles wat hij aan kan. Vooral mieren gaan er in als zoete koek. Je kunt deze zandloopkever treffen op droge, warme plekken, zoals op zandpaden en stuifduintjes. De soort zal zeker beslag leggen op de nieuwe zandige plekken boven de waterbuis, die de betonsloot vervangt.

Betonsloot wordt duingrasland

Het water in de toevoersloot verdwijnt binnenkort in een buis onder de grond. De betonnen bodem lekt en is toe aan vervanging. Voor bezoekers verdwijnt een geliefd landschapselement, maar er komt veel moois voor terug.

In de reportage 'De weg van het water' wandelden we in 2014 met boswachter Gerard Scholten langs een smalle watergang die start nabij ingang Oase. Deze 'toevoersloot' of 'betonsloot' transporteert via een inlaatpunt (de verdeelvijver) water uit de Nederrijn naar het infiltratiegebied. De eerste kilometers van de route slingerden door een donker dennenbos en een oud eikenbos, langs een watervalletje en een sierlijke brug. "Dit is een populaire trouwfotolocatie", vertelde de boswachter toen, "maar deze plek heeft ook een

belangrijke functie. Watervalletjes voegen zuurstof aan water toe. In het zuiveringsproces van de Waterleidingduinen maakt dat bepaalde bacteriën onschadelijk."

De tocht ging verder langs het stromende water. Bij een duintje verderop hield de boswachter halt. Hij hoorde bladeren ritselen en vermoedde er zandhagedissen. Groepjes damherten keken vanuit de hoogte nieuwsgierig op de passanten neer.

Meer duingrasland

Het goede nieuws? Bij het aanstaande sloop- en graafwerk blijft de waterval behouden, en als de vervangende buis eenmaal onder de grond ligt, zullen de meeste dieren zich weer snel thuis voelen. Voor sommige soorten gaat het leefgebied er zelfs op vooruit. Waar het water nu nog

bovengronds stroomt, wordt duingrasland met hoogteverschil aangelegd. Daarmee verdwijnt een barrière voor bijvoorbeeld de zandhagedis. Die kan hier straks wél oversteken, zijn leefgebied uitbreiden en aan beide zijden van het huidige water partners vinden. Elders in het duin, in het Oosterveld komt duinplagsel vrij bij het aanleggen van stuifkuilen. Dit plagsel zit vol zaden, schimmels en bodemdierpjes, die snel bezit zullen nemen van de omgeving. Over een aantal jaren is nog nauwelijks zichtbaar dat hier ooit een kilometerslange toevoersloot lag. Goed, op die prachtige, ook straks te bezichtigen waterval na dan. Iets voorbij de waterval verdwijnt het water bij een 'inlaat' onder de grond en stroomt het onder het nieuwe duinlandschap door.

Over een aantal jaren is nog nauwelijks zichtbaar dat hier ooit een kilometerslange toevoersloot lag

Duurzaam

De ingreep is noodzakelijk om de toevoer van het water te garanderen. "De goot is rond 1955 aangelegd", vertelt projectleider Mark Floris. "Hij is oud, zit vol scheuren en lekt, waardoor waterverlies optreedt. Daarmee is de betonsloot ernstig aan vervanging toe." Van de 2 kilometer lange toevoersloot wordt ruim 1.7 km vervangen door een buis met een doorsnede van 1.8 meter. Floris: "De keuze om het water vanaf nu ondergronds

te vervoeren is een afweging tussen financiële, technische en ecologische uitgangspunten.” De buisoptie was in meerdere opzichten duurzamer. “Een buis gaat langer mee, vergt minder onderhoud en is alles bij elkaar goedkoper.”

Overlast

De overlast voor bezoekers zal vanaf half september toenemen, ook door andere werkzaamheden. Er worden rijplaten zichtbaar en enkele wandelroutes worden tijdelijk omgelegd. Bij ingang Oranjekom/Oase rijden steeds meer vrachtwagens heen en weer. Met de rust is het even gedaan in dit deel van het duin, dat gelukkig groot genoeg is en meerdere ingangen kent. Projectleider Floris: “Voor reguliere duinbezoekers die toch kiezen voor ingang Oranjekom/Oase, zal het even onprettig zijn, maar we mogen niet vergeten dat de Waterleidingduinen naast een fraai en belangrijk

natuur- en recreatiegebied ook een gebied is waar drinkwater wordt geproduceerd voor ruim een miljoen mensen. Dat hier een natuurgebied ligt van 34 vierkante km is te danken aan de gemeente Amsterdam die het gebied sinds jaar en dag exploiteert als waterwingebied. Het duin tussen Noordwijk en Zandvoort was de afgelopen eeuw anders misschien wel volgebouwd.”

Gereed in 2019

Druk wordt het vooral vanaf eind september als het puin van de betonsloot wordt verwijderd. Het aantal vervoersbewegingen van vrachtwagens en busjes neemt dan toe. Als alle werkzaamheden volgens plan verlopen zal het werk in maart 2019 gereed zijn.

Kijk voor meer informatie ook op awd.waternet.nl

Let op, werkverkeer dit najaar!

Naast dit project zijn er nog meer werkzaamheden. Op dit bord ziet u waar regelmatig vrachtwagens rijden. Onze excuses voor de overlast.

5 vragen aan:

**Marijke Dirks
(79)
Gespot:
8 augustus 2018**

Wie bent u?

“Ik ben Marijke Dirks uit Zandvoort. Op mijn negenendertigste begon ik met hardlopen. Nu, veertig jaar later, loop ik nog zes keer per week een rondje van een uur in de Amsterdamse Waterleidingduinen.”

Wat doet u in het dagelijks leven?

“Onder andere hardlopen. Ik ben een ochtendmens en daarom loop ik zo vroeg mogelijk. Het is dan nog heerlijk stil. Stil zitten is niets voor mij. Ik sta vroeg op en ga op tijd weer naar bed. Overdag ben ik altijd bezig. Zomers help ik als vrijwilliger op het strand. Heerlijk tussen de jonge lui. Zaterdag is de enige dag dat ik niet hardloop. Om mijn energie toch kwijt te raken, fiets ik naar Amsterdam en help daar als vrijwilliger in mijn sportschool.”

Hoe kwam u bij die sportschool terecht?

“Voor mijn veertigste deed ik fanatiek aan karate bij dezelfde sportschool. In je leven kom je in allerlei situaties terecht en ik heb een hekel om

afhankelijk te zijn, ik wil het heft in eigen handen houden, dus ging ik op karate. Ter zelfverdediging en voor mijn zelfvertrouwen.”

Waarom bent u gaan hardlopen?

“Tijdens de trainingen en de lessen karate liepen we veel hard om de conditie op peil te houden. Dat ging mij goed af. Ik heb mij toen aangesloten bij een Amsterdamse atletiekvereniging die lange afstandlopen in de duinen verzorgde. Daarna heb ik zo’n veertig marathons gelopen en in mijn categorie talloze prijzen gewonnen.”

Welk seizoen trekt u het meest aan?

“In de zomer geniet ik van het strandleven en de lange dagen. In de herfst en winter komt pas laat de zon op, maar zodra het licht is, spring ik mijn bed uit om mijn rondje te lopen. Je hebt hele mooie ochtenden in de herfst, volop kleur, her tengeluiden en de heerlijke herfstgeur. Er wordt mij wel eens gevraagd hoe houdt u het allemaal vol? Mijn antwoord is dan: ik heb geluk met mijn gezondheid en daarnaast een ijzeren discipline.”

Open duin

We zien hier steeds meer prachtig open duin verschijnen. Het plaggen, verwijderen van een laagje grond, werpt zijn vruchten af. U ziet de wildwissels van damherten, en in de verte de mast van het radiostation van de Marine.

Stoere hulpboswachters gezocht

Durf jij de uitdaging aan? Leen in bezoekerscentrum De Oranjekom een rugzak vol opdrachten.

Je gaat spoorzoeken, vogels spotten en leert weetjes over damherten, want een stoere hulpboswachter is een echte allesweter. Kom lekker mee naar buiten. Je boswachtersdiploma ligt al klaar.

Leeftijd: 6 t/m 12 jaar
Tijdsduur: 1,5 uur
Afstand: 4 km
Start: bezoekerscentrum De Oranjekom (tot uiterlijk 14:30 uur)
Kosten: € 5,- per rugzak, borg: € 20,-

Vooraf graag even reserveren.

In het kort

Naam: Routewerk wandelroute
Start: Oranjekom/Oase
Lengte: 8,5
Duur: 2-3 uur
Type wandeling: rondwandeling
Geschikt voor: gemiddelde wandelaar
Routebeschrijving: via water.nl/AWD

Langs water en bos

In de 34 vierkante kilometer grote Amsterdamse Waterleidingduinen kunt u heerlijk wandelen. U mag er van de paden af, maar kunt ook kiezen voor één van de wandelroutes van 2 tot 30 km. Veel plezier!

Wandelkaart en online

Een kaart en beschrijving van deze route is voor 1 euro verkrijgbaar in bezoekerscentrum De Oranjekom. Of bekijk en download de route via Waternet.nl/AWD.

Afwisselende route

Deze wandelroute voert langs water en bos, over verharde en struinpaden en langs historische plekken.

Waterweg

De eerste kilometers gaan langs het Noordoostertkanaal dat voorgezuiverd duinwater aanvoert richting verzamelvijver de Oranjekom. Met ook dit najaar ongetwijfeld bijzondere watervogels die tijdens de vogeltrek, of voor langer in deze waterrijke duinen vertoeven. Aan uw linkerhand veel bos met zangvogels. Waar duindoorn groeit, treft u wellicht een verlate zandhagedis. Ook is duindoorn voedsel voor trekvogels.

Duintoppen

U vervolgt uw weg richting fraaie binnenduintoppen met de Appelberg (35 m) en de Rozenberg (35 m) en nog wat verder de Koepelduin (14 m). Schroom niet en verlaat gerust even de route om deze toppen de beklimmen: struinen (van de paden af) is toegestaan in de Waterleidingduinen. Ter hoogte van de Vlooienhoek gaat het weer langs een mooi stuk water: het Van der Vlietkanaal. Hier gaat het over een smal zandpad langs water en riet en is er even sprake van een bescheiden klimmetje. Bovenlangs volop uitzicht op het water.

Vogelkijkhut

Iets voorbij punt 5 in de routebeschrijving wandelt u langs een vogelkijkhut. Neem daar pauze en laat u verrassen. Misschien laat de ijsvogel zich zien, of zijn er, bij invallende kou in het hoge noorden, al zaagbekken, krakeenden, smienten, krooneenden en wintertalingen te zien. De laatste kilometers is opnieuw een afwisseling van water en bos en passeert u onder meer vlakbij Schuil en rust, een oorspronkelijk, recent in oude staat herstelde schuilkeet en opslagplaats van voormalige jachtopzichters.

Bekijk en download deze en andere wandelroutes op waternet.nl/AWD

Tip van boswachter Gerard

Hete zomer, vroege herfst

De zomer was heet en droog. In de duinen waren de gevolgen duidelijk zichtbaar. Door de hitte en de droogte lieten sommige bomen en struiken al vroeg hun bladeren vallen, zo overleefden zij deze extreme periode. Het leek wel of de herfst zich vroeg liet gelden door geel en bruin blad en rijpe oranje duindoornbessen. Dieren in het duin hadden het best zwaar en overleefden het soms niet, zoals bodem- en waterdientjes, torren, pissebedden, vissen, kikkers en padden. De bodem was gewoon niet vochtig genoeg, en sommige poelen en beken kwamen droog te staan. Veel vogels moesten wat verder weg op zoek naar voedsel en water. Mollen stopten met graven en egels lieten zich vaker zien. Op 8 augustus begon het te regenen. Ik was blij, zeker voor de dieren en planten in het duin. Langzaam werd het weer groener, dieren werden actiever en op de meest afgelegen plaatsen liepen weer wandelaars en trimmers. De vroege herfst maakte plaats voor de echte herfst met prachtig gekleurde bomen en struiken vol bessen en andere vruchten. Herten bereiden zich nu voor op de bronstperiode. Ik nodig u van harte uit deze bijzondere herfstseer te ervaren!

Werkzaamheden

Renovatie toevoersloot

Zie het artikel op pagina 6.

Kabels en trafohuisjes

Het vervangen van kabels en trafohuisjes rondom we deze winter af.

Maaien en opknappen

Na de droge zomer zijn we terughoudend met maaien langs kanalen, paden en wegen. Wel gaan we waar nodig snoeien. Ook verwijderen we enkele dode bomen langs het Kromme Schusterkanaal en vervangen we enkele beschoeiingen.

Herstel open duin

Rond de oevers van het Barnaart-en Rechte Schusterkanaal maken we het dicht groeiende duin weer open door een deel van de bomen te verwijderen.

Stuifkuilen Oosterveld

In het Oosterveld graven we stuifkuilen, zodat het zand weer kan stuiven. Ook verwijderen we er stobben van Amerikaanse vogelkers en wordt er geplagd.

Nabeheer

In de Zuidduinen zorgen we met vrijwilligers van de Stichting Zuidduinen Zandvoort dat soorten die er niet thuishoren niet terugkeren. Ook maaien we het grasland.

Poelen opschonen

In het Zeeveld en Ruigveld baggeren we dichtgegroeide poelen en schonen die op.

Raster damherten

In de Zuidduinen plaatsen we dit najaar een damhert-werend raster langs de zeereep, op verzoek van een Zandvoorts burgerinitiatief.

Opknopbeurt ingangen

Ingang De Zilk wordt net als ingang Panneland opnieuw ingericht. Ook ingang Oranjekom/Oase krijgt een bescheiden opknopbeurt.

Natuurherstel langs oevers

Langs het Noordoostkanaal maken we ruimte voor duineigen bomen zoals de eik, berk, els en beuk. Dat doen we door een deel van de andere bomen te verwijderen.

Bronstexcursie

In de herfst laten de damherten weer duidelijk van zich horen. Hun strijd om een vrouwtje is een prachtig schouwspel. Blijf wel op afstand en laat de natuur zijn gang gaan. Te dichtbij staan en/of fotograferen verstoort de bronst. Meer weten? Ga mee op excursie met de boswachter. Kijk op de achterzijde, aanmelden via awd.waternet.nl

Fietsontheffingen 2019

Voor mindervalide mensen die niet kunnen wandelen is er elk jaar een beperkt aantal fietsontheffingen beschikbaar. Voor 2019 start de aanvraag vanaf 1 oktober. Wilt u hiervoor in aanmerking komen? Ga naar de link awd.waternet.nl/fietsontheffing en vul uw gegevens in. Graag met een motivatie en uitleg waarom u niet in staat bent te wandelen. Kijk voor alle aanvraagvoorwaarden op awd.waternet.nl

Beheer damherten

Boswachters starten in november weer met het beheren van de damherten, zodat er evenwicht ontstaat tussen het aantal damherten en andere diindieren en -planten. Ook willen we overlast in de omgeving voorkomen. Het schieten gebeurt tot eind maart, alleen op werkdagen en gemiddeld drie dagen per week. U zult er weinig van merken. De boswachters gaan zorgvuldig te werk en veiligheid heeft de allerhoogste prioriteit. Lees alles over ons damhertenbeheer op awd.waternet.nl.

Vrijwilliger worden?

Lijkt het u leuk om onze medewerkers van het bezoekerscentrum te helpen op het drukste moment van de week? We zijn op zoek naar enthousiaste vrijwilligers voor op de zaterdag- en zondagmiddagen. Loop even langs bij het bezoekerscentrum of kijk op awd.waternet.nl

Dagkaartje ook online

U kunt een dagkaartje ook online kopen, thuis of ter plekke. Ook handig als u zelf een jaarkaart heeft en familie of vrienden mee het duin in wilt nemen.

COLOFON

Struinen is een uitgave van Waternet en wordt op verzoek gratis toegesonden. U kunt zich aanmelden via waternet.nl/AWD

Redactie: Afdelingen Bron & natuurbeheer en Communicatie, Waternet

Artdirectie en ontwerp: Lava.nl (Noortje Boer)

Tekst: Michel Verschoor

Aan deze Struinen werkten mee: Miranda Kok, Gerard Scholten, Martijn van Schaik, Vincent van der Spek, Yanthe Otto

Fotografie: Alwin Slomp, Gerard Scholten, Jan Dirk Bol, Marjan Oosterholt, Piet Broekhof, Cees Determann

Tips voor de redactie: Bezoekerscentrumoranjekom@waternet.nl
Vogelenzangseweg 21
2114 BA Vogelenzang

16 activiteitenkalender Amsterdamse Waterleidingduinen

Aanmelden via awd.waternet.nl

OKT

ZO 7, 21	Wandeling met natuurgidsen	13.00	BC De Oranjekom	gratis
DO 11	Fietsexcursie met de boswachter ✓	10.00	ingang Zandvoortselaan	€ 7,50
ZO 14	Wandeling met natuurgidsen voor vroege vogels	08.00	Ingang Panneland	gratis
MA 15	Bronstexcursie wandeling met de boswachter	17.30	Ingang Oranjekom/Oase	€ 7,50
DI 16, DO 25	(vanaf 12 jr) ✓			
WO 17, 24	Bronstexcursie voor kinderen met de boswachter	17.30	Ingang Oranjekom/Oase	€ 5,-
	(8-12 jr) ✓			
DO 18	Bronstexcursie wandeling met de boswachter ✓	07.30	Ingang Oranjekom/Oase	€ 7,50
VR 19	Workshop natuurfotografie voor beginners (vanaf 16 jr) ✓	11.00	BC De Oranjekom	€ 10,-
ZA 20, 27	Tocht met paard en wagen: bronst (vanaf 12 jr) ✓	08.30	Ingang De Zilk	€ 10,-
ZO 21	Tocht met paard en wagen: bronst (vanaf 12 jr) ✓	15.30	Ingang De Zilk	€ 10,-
DI 23	Bronstexcursie met busje ✓	16.00	Ingang Panneland	€ 10,-
ZA 27	Nacht van de nachtwandeling met de boswachter	19.30	Ingang Oranjekom/Oase	€ 5,-
	(vanaf 6 jr) ✓			

NOV

ZA 3	Landelijke Natuurwerkdag			
	Info en aanmelden via www.natuurwerkdag.nl			
ZO 4, 18	Wandeling met natuurgidsen	13.00	BC De Oranjekom	gratis
ZO 11	Wandeling met natuurgidsen voor vroege vogels	08.00	Ingang De Zilk	gratis
ZA 17	Paddenstoelenexcursie met KNNV (vanaf 8 jr) ✓	13.30	BC De Oranjekom	gratis
DO 29	Terug in de tijd met Van Lennep en Barnaart (busje) ✓	13.30	Ingang Panneland	€ 10,-

DEC

ZO 2, 16	Wandeling met natuurgidsen	13.00	BC De Oranjekom	gratis
ZO 9	Wandeling met natuurgidsen voor vroege vogels	09.00	Ingang Zandvoortselaan	gratis
DO 13	Terug in de tijd met Van Lennep en Barnaart (busje) ✓	13.30	Ingang Panneland	€10,-
VR 28	Lichtjeswandeling (verschillende starttijden) ✓	18.00	BC De Oranjekom	€ 3,50

JAN

WO 2	Poppenkast Koos Kneus (verschillende starttijden) ✓	11.00	BC De Oranjekom	€ 2,50
DO 3	Vossenjacht (verschillende starttijden) ✓	13.00	BC De Oranjekom	€ 3,50
DO 3	Bunkers, boten en bibberen (8 t/m 12 jaar) ✓	15.00	ingang Zandvoortselaan	€ 5,-